

02/2019

ELÄKETURVAKESKUKSEN RAPORTEJA

TIIVISTELMÄ

Heikki Tikanmäki, Sampo Lappo, Ville Merilä, Tuija Nopola,
Kaarlo Reipas ja Mikko Sankala

Lakisääteiset eläkkeet – pitkän aikavälin laskelmat 2019

Raportissa esitetään Eläketurvakeskuksen vuoden 2019 pitkän aikavälin laskelmat lakisääteisten eläkemenojen ja etuustason kehityksestä. Työeläkejärjestelmien osalta raportti sisältää myös rahoituslaskelmia, joiden keskeisimpiä tuloksia ovat TyEL-maksun ja -varojen kehitys vuosille 2019–2085.

Laskelmissa käytetään Tilastokeskuksen väestöennustetta vuodelta 2018, jota on jatkettu Eläketurvakeskuksessa vuoteen 2085 saakka. Ennusteen mukaan Suomen väestö kasvaa 2030-luvun puoliväliin saakka, jonka jälkeen se kääntyy laskuun. Vuoden 2017 lopussa väestön määrä oli 5,51 miljoonaa, ja sen arvioidaan olevan 5,1 miljoonaa vuonna 2085. Väestön vähenemisestä huolimatta 65 vuotta täyttäneiden määrä kasvaa vuoteen 2080 asti. Sen sijaan työikäisten ja lasten määrä vähenee laskentajakson aikana.

Vanhushuoltosuhteen (65 vuotta täyttäneet suhteessa 15–64-vuotiaisiin) kasvu jatkuu vuoteen 2085 asti. Vuonna 2017 vanhushuoltosuhte oli 34,2 prosenttia ja sen arvioidaan olevan 66,1 prosenttia vuonna 2085. Vanhushuoltosuhteen heikkeneminen lähitulevaisuudessa johtuu Suomen nykyisestä ikärakenteesta. Eliniän jatkuva pidentyminen sekä matala syntyvyys kuitenkin aiheuttavat sen, että vanhushuoltosuhte heikkenee koko ennustejakson ajan. Vuonna 2017 vastasyntyneen elinajanodote oli 81,5 vuotta. Ennusteen mukaan se nousee vuoteen 2085 mennessä lähes 91 vuoteen.

Työllisyysaste vuonna 2018 oli 71,7 prosenttia. Työllisyysennusteen mukaan työllisyysaste nousee siten, että vuonna 2025 se on 73,4 prosenttia. Tämän jälkeen työllisyysaste pysyy runsaassa 73 prosentissa vaihdellen hieman työikäisten ikärakenteen mukaan. Työllisyys-

asteen nousu on seurausta lähinnä työvoimaosuuden kasvusta erityisesti vanhemmissa ikäryhmissä. Ikääntyneiden työllisyyttä kasvattaa osaltaan se, että eläkkeelle siirtymisen odotetaan myöhentyvän muun muassa vuoden 2017 työeläkeuudistuksen seurauksena. Vuonna 2018 eläkkeellesiirtymisiän odote oli 61,3 vuotta. Laskelman mukaan se on 62,5 vuotta vuonna 2025 ja kasvaa runsaaseen 65 vuoteen laskentajakson lopulla.

Vanhuuseläkkeen suuruus sopeutetaan eläkeikäisten elinajanodotteen muutokseen elinaikakertoimen avulla. Elinaikakertoimen arvo lasketaan jokaiselle syntymävuosiluokalle erikseen. Vuonna 2019 elinaikakerroin oli 62 vuotta täyttävillä 0,95722. Vuonna 2030 se on 0,91 ja vuonna 2085 se on 0,85. Myös alin vanhuuseläkeikä kytketään elinajanodotteen kehitykseen vuonna 1965 syntyneistä alkaen. Alin vanhuuseläkeikä on 66 vuotta 8 kuukautta vuonna 1980 syntyneille ja vuonna 2000 syntyneille se on noin 68 vuotta.

Lakisääteiset kokonaiseläkemenot olivat 13,4 prosenttia bruttokansantuotteesta vuonna 2017. Eläkemeno suhteessa BKT:een pysyy kutakuinkin nykyisellä tasolla vuoteen 2030 asti. Osuus on pienimmillään vuosisadan puolivälissä runsaassa 12 prosentissa, jonka jälkeen se kääntyy jälleen kasvuun. Korkeimmillaan osuus on laskentajakson lopussa, jolloin eläkemenot nousevat noin 15 prosenttiin bruttokansantuotteesta. Koko talouden työeläkemeno suhteessa talouden työtulosummaan oli 31,6 prosenttia vuonna 2017. Työeläkemenon suhde työtulosummaan kasvaa noin vuoteen 2030 saakka, jolloin se on noin 33 prosenttia. Tämän jälkeen suhde alenee, ja vuonna 2050 työeläkemeno on noin 30 prosenttia työtulosummasta. Tämän jälkeen työeläkemeno suhteessa työtulosummaan kasvaa saavuttaen vajaan 38 prosentin tason laskentajakson lopulla. Työeläkemenon kasvu suhteessa työtulosummaan on seurausta erityisesti työikäisen väestön supistumisesta.

Vuonna 2017 keskieläke oli 1 656 euroa kuukaudessa. Eläkkeiden ostovoima kasvaa jatkuvasti ja vuonna 2085 keskimääräinen eläke on lähes 3 600 euroa vuoden 2017 hintatasossa. Keskieläkkeet kehittyvät lähivuosina samaa tahtia yleisen ansiotason kasvun takia. Keskiansioihin suhteutettu eläketaso kääntyy laskuun vuoden 2020-luvun alkupuolella. Tärkein syy alenemiselle on elinaikakerroin, joka sopeuttaa etuustason vastaamaan muutoksia elinajanodotteessa. Myös työntekijän eläkemaksu ja julkisen sektorin eläke-etuihin 1990-luvun aikana tehdyt muutokset vaikuttavat tähän kehitykseen. Kelan eläkkeiden tasoon vaikuttaa ratkaisevasti näihin eläkkeisiin tehtävät harkinnanvaraiset muutokset. Tässä laskelmassa käytettävän oletuksen mukaan Kelan eläkkeiden korotukset ovat inflaatiota suurempia mutta jäävät jälkeen ansiotason kasvusta.

Eri sukupuolten omaeläkejakaumissa ei tapahdu merkittäviä muutoksia laskentajakson aikana, mutta sukupuolten väliset eläke-erot pienenevät. Eri koulutustasojen eläkkeet kehittyvät suurin piirtein samaa tahtia koko laskentajakson ajan. Poikkeuksena ovat perusasteen koulutuksen suorittaneet, joiden eläkkeet kehittyvät muita ryhmiä hitaammin. Tullevaisuudessa peruskoulutettujen ryhmään valikoituu keskimäärin enemmän lyhyen työuran tekeviä henkilöitä sekä vain osan työurastaan Suomessa tehneitä maahanmuuttajia.

Laskelman mukaan TyEL-maksu nousee 24,3 prosentista vuonna 2017 noin 25 prosenttiin 2020-luvun lopulla. Maksutaso alkaa nousta voimakkaasti vuosisadan puolivälissä erityisesti matalan syntyvyyden takia. TyEL-maksu ylittää 30 prosentin tason 2070-luvulla.

Laskelman lopussa maksutaso on kestäväällä tasolla. Vuosisadan loppupuolella myös TyEL-varat kasvavat suhteessa palkkasummaan. Sen sijaan eläkemenoon suhteutettuna TyEL-varat pysyvät vakaina.

Pitkän aikavälin rahoitustarpeen huomioiva TyEL-maksun riittävä vakiotaso olisi 26,9 prosenttia. Vuonna 2017 TyEL-maksu oli 24,3 prosenttia TyEL:n palkkasummasta. Vastaavasti JuEL:n kunnallisten eläkkeiden eläkemaksun riittävä vakiotaso olisi 27,8 prosenttia suhteessa kuntasektorin palkkasummaan. Vuonna 2017 JuEL:n kunnallisten eläkkeiden maksutulo oli 28,5 prosenttia suhteessa vastaavaan palkkasummaan. Kaikkien työeläkelakien eläkemenojen rahoittamiseen riittävä maksutaso suhteessa koko talouden tuloon olisi 29,2, mikä oli myös vuonna 2017 peritty vertailukelpoinen maksutulo.

Raportissa tutkitaan tulosten herkkyyttä keskeisimpien oletusten suhteen.

Kuolevuuden kehitys vaikuttaa eläkeikien kehitykseen sekä myös etuustasoon elinaikakertoimen vuoksi. Nämä sopeutusmekanismit eivät kuitenkaan poista eliniän kasvun menovaikutuksia täysimääräisesti. Ensinnäkään ne eivät vaikuta jo eläkkeellä olevien eläketasoon, eikä elinaikakerrointa sovelleta Kelan eläkkeisiin. Eläkeiän nousu ei myöskään täysimääräisesti vaikuta todelliseen eläkkeellesiirtymisikään. Tämä ilmiö korostuu, jos eläkeikä nousee nopeasti nopean eliniän kasvun myötä.

Syntyvyys vaikuttaa eläkejärjestelmän rahoitukseen noin kahdenkymmenen vuoden viiveellä syntyvien lasten vartuttua työikäisiksi. Matalan syntyvyyden vaihtoehdossa oletus kokonaishedelmällisyysluvusta on 1,2. Laskentajakson lopussa eläkemenot suhteessa BKT:een kasvavat 2,4 prosenttiyksiköllä verrattuna peruslaskelmaan. Vaikutus TyEL-maksuun laskentajakson lopussa on noin neljä prosenttiyksikköä. Korkean syntyvyyden skenaariossa kokonaishedelmällisyysluku on 1,7, mikä oli edellisen laskelman perusoletus. Tällä oletuksella lakisääteisten eläkemenojen osuus bruttokansantuotteesta jäisi pitkällä aikavälillä nykytason alapuolelle. TyEL-maksu olisi laskentajakson lopussa noin kolme prosenttiyksikköä peruslaskelmaa matalampi.

Työkyvyttömyyseläkkeiden alkavuudella on suuri merkitys lakisääteiseen eläkemenoon. Korkean alkavuuden vaihtoehdossa työkyvyttömyyseläkealkavuus alenee peruslaskelmaa hitaammin ja asettuu laskentajakson lopussa 19 prosenttia peruslaskelmaa korkeammalle tasolle. Korkean alkavuuden laskelmassa eläkkeellesiirtymisiän odote vuodelle 2025 on 62,3 vuotta, mikä alittaa asetetun 62,4 vuoden tavoitteen noin kuukaudella. Matalan alkavuuden skenaariossa tavoite ylitetään 0,3 vuodella. Pitkällä aikavälillä korkea alkavuus kasvattaa ja matala alkavuus alentaa TyEL-maksua 0,7 prosenttiyksikköä.

Ansiotason kasvuvauhdin nousu puolella prosenttiyksiköllä peruslaskelmaan verrattuna alentaisi eläkemenojen suhdetta bruttokansantuotteeseen noin prosenttiyksikön verrattuna perusvaihtoehtoon pitkällä aikavälillä. Eläkkeiden ostovoima kasvaisi oleellisesti, mutta eläkkeiden suhde keskiansioihin alenisi pitkällä aikavälillä yli kolme prosenttiyksikköä. TyEL-maksu alenisi pitkällä aikavälillä noin 0,7 prosenttiyksikköä verrattuna peruslaskelmaan. Hitaan kasvuvauhdin vaikutukset olisivat päinvastaiset.

Työllisyys vaikuttaa työeläkemenoon työtulosummaan suhteutettuna lyhyellä ja keskipitkällä aikavälillä. Jos työllisyys jää peruslaskelman urasta, myös työeläkkeitä karttuu peruslaskelmaa vähemmän. Vuosisadan loppupuolella työllisyyden tasainen poikkeama perusurasta ei näy erona työtulosummaan suhteutetussa työeläkemenossa tai TyEL-maksussa.

Eläkevarojen tuotto vaikuttaa maksutasoon ja eläkevarojen määrään. Sijoitustuottojen nousu kasvattaisi aluksi eläkevarojen määrää ja pidemmällä aikavälillä alentaisi TyEL-maksun tasoa. Prosenttiyksikön nousu sijoitustuotoissa alentaisi TyEL-maksua vuonna 2030 vajaan prosenttiyksikön ja vuosisadan loppupuolella vaikutus olisi yli neljä prosenttiyksikköä.

Optimistisessa talousskenaariossa on yhdistetty korkea työllisyys, nopea ansiotason kasvu ja korkeat sijoitustuotot. Korkea työllisyys ja nopea ansiotason kasvu alentavat eläkemenoa suhteessa bruttokansantuotteeseen. Tämä suhde jää pitkällä aikavälillä runsaan prosenttiyksikön matalammaksi kuin perusvaihtoehdossa. Edellä mainittujen tekijöiden lisäksi maksutasoa alentavat korkeat sijoitustuotot. TyEL-maksu jää useita prosenttiyksikköjä perusvaihtoehtoa matalammaksi. Keskimääräinen eläke on optimistisessä skenaariossa oleellisesti perusvaihtoehtoa korkeampi. Kuitenkin eläkkeet suhteessa talouden keskiansioon jäävät optimistisessä vaihtoehdossa perusvaihtoehtoa matalammaksi. Tämä johtuu nopeasta ansiotason kasvusta.

Pessimistisessä talousskenaariossa on yhdistetty matala työllisyys, hidas ansiotason kasvu ja matalat sijoitustuotot. Eläkemeno suhteessa bruttokansantuotteeseen muodostuu pitkällä aikavälillä runsaan prosenttiyksikön korkeammaksi kuin perusvaihtoehdossa. TyEL-maksu on perusvaihtoehtoa korkeampi 2020-luvun alkupuolelta alkaen. Laskentajakson lopussa TyEL-maksu saavuttaa 35 prosentin tason. Keskimääräinen eläke on pessimistisessä skenaariossa perusvaihtoehtoa matalampi. Eläkkeiden taso suhteessa talouden keskiansioon muodostuu kuitenkin perusvaihtoehtoa korkeammaksi.

Aineistotilaukset:

aineistotilaukset@etk.fi

www.etk.fi › Julkaisut › Raportteja › Lakisääteiset eläkkeet: pitkän aikavälin laskelmat

ISBN 978-951-691-002-7 (nid.)

ISBN 978-951-691-003-4 (PDF)

ISSN 1238-5948 (painettu)

ISSN 1798-7490 (verkkajulkaisu)

Eläketurvakeskus
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Eläketurvakeskus
00065 ELÄKETURVAKESKUS
Puhelin 029 411 20
Faksi 09 148 1172

Pensionsskyddscentralen
00065 PENSIONSSKYDDSCENTRALEN
Telefon 029 411 20
Fax 09 148 1172

Finnish Centre for Pensions
FI-00065 Eläketurvakeskus
Finland
Phone +358 29 411 20
Fax +358 9 148 1172

www.etk.fi
› julkaisut